HOÀNG XUÂN GIANG

Một Ngày Mới, Một Nét Mực Xanh Và Một Bàn Tay Ấm

V.N.

NHỜ EM GIỮ LẤY TÌNH TA

Hoàng Xuân Giang

Em có vui không em khi một ngày mới bắt đầu
Có vui không em đêm dài tăm tối đã qua
Trong nắng mai tươi vui có nụ cười rất yêu đời
Có bàn tay thân ái dìu em suốt những đường xa

Em lòng hãy vui như chim trời hót vang xôn xao một ngày
Bên trời nắng lên nghe bao cuộc đời vui mà lòng rất mới
Khi tình đã trao môi hôn là phấn son hương hoa cuộc đời
Ô lòng như giấy thơm ai vừa tô lên một nét mực xanh

Em có nghe mưa bay trong vườn rộn lá xuân thì
Có mong nắng lên cho lòng thiếu nữ ước mơ
Em có hay thanh xuân ươm nụ đời giữa đất trời
Ta nhờ em giữ lấy tình ta những lúc gần xa

Em có vui không em khi cuộc tình mới bắt đầu
Có nghe bâng khuâng đêm dài ai mong nhớ ai
Em có yêu không em khi nụ cười rất ân cần
Khi ngập ngừng tay nắm bàn tay ấm mãi bàn tay.

Có những bài thơ tình khiến người đọc nhớ đến một cuộc tình đã qua; có những bài lại khiến người ta nghĩ đến một cuộc tình đang chờ phía trước. Nhưng bài thơ của Hoàng Xuân Giang chẳng kể một câu chuyện tình nào rõ rệt, không có cuộc gặp gỡ, chia ly, hẹn ước hay thề nguyền, nhưng đọc xong, người ta vẫn cảm thấy lòng mình ấm lại.

Bài thơ mở đầu bằng một câu hỏi thật giản dị:

Em có vui không em khi một ngày mới bắt đầu
Có vui không em đêm dài tăm tối đã qua

Một câu hỏi tưởng như chẳng có gì đặc biệt. Người yêu nhau hỏi nhau có vui không, có khỏe không, có nhớ nhau không, vốn là chuyện thường tình. Nhưng ở đây, câu hỏi ấy được đặt trong một hoàn cảnh khác: một ngày mới vừa bắt đầu, một đêm dài tăm tối vừa đi qua.

Đêm tối ấy là đêm của thời gian hay đêm của lòng người? Tác giả không nói rõ. Mà có lẽ cũng không cần nói rõ. Trong đời mỗi người, ai chẳng có những đêm dài như thế? Có những đêm không ngủ vì nhớ thương, có những đêm vì lo lắng, có những đêm vì một nỗi buồn không biết chia sẻ cùng ai. Và cũng có những đêm kéo dài đến nỗi người ta tưởng rằng bình minh sẽ chẳng bao giờ đến.

Cho nên, khi một ngày mới bắt đầu, câu hỏi "Em có vui không em?" bỗng nhiên mang một ý nghĩa khác. Đó không còn là một câu hỏi xã giao, mà là lời thăm hỏi của một người thật lòng quan tâm đến niềm vui và hạnh phúc của người khác.

Tôi nghĩ đây chính là nét tình cảm đáng quý nhất trong bài thơ. Người nói không vội vàng kể rằng mình yêu em, nhớ em hay cần em. Người nói chỉ muốn biết em có vui không. Nói cách khác, niềm vui của người mình thương được đặt lên trước niềm vui của chính mình. Một cách yêu như thế, xét cho cùng, cũng đáng yêu lắm chứ!

Sau đêm tối là nắng mai. Sau những tháng ngày buồn bã là nụ cười. Và bên cạnh người con gái còn có một bàn tay thân ái:

Trong nắng mai tươi vui có nụ cười rất yêu đời
Có bàn tay thân ái dìu em suốt những đường xa

Tác giả dùng chữ "dìu" chứ không dùng chữ "dắt", "kéo" hay "đưa". Chỉ một chữ thôi mà đã khác nhau nhiều. Dìu là nâng đỡ, là đi bên cạnh, là giúp một người bước qua những đoạn đường khó khăn mà không khiến người ấy cảm thấy mình yếu đuối. Trong tình yêu, đôi khi người ta không cần một người đi trước để chỉ đường, mà chỉ cần một người đi bên cạnh để khi mỏi mệt còn có bàn tay nâng đỡ.

Bài thơ cứ thế đưa người đọc từ một ngày mới đến một miền trời đầy nắng, từ nỗi buồn đã qua đến niềm vui đang tới.

Em lòng hãy vui như chim trời hót vang xôn xao một ngày

Chim trời hót là một hình ảnh không mới trong thi ca. Nhưng chim có cái hay của chim: nó cứ hót, chẳng cần ai yêu

cầu, chẳng cần biết có người nghe hay không. Tiếng hót tự nhiên như hơi thở, như một cách biểu lộ rằng sự sống vẫn đang tiếp diễn.

Tác giả muốn người con gái vui như thế, vui một cách tự nhiên, hồn nhiên, không cần phải có một lý do đặc biệt. Có lẽ đó cũng là điều mà nhiều người trong chúng ta đã đánh mất khi lớn tuổi. Thuở nhỏ, ta vui vì một buổi sáng đẹp trời, một cánh diều, một tiếng chim, một cơn mưa đầu mùa. Lớn lên, muốn vui lại phải có lý do, đôi khi còn phải có điều kiện. Thành thử, có người đủ mọi thứ mà vẫn chưa chắc đã vui bằng một đứa trẻ vừa tìm được một con dế ngoài vườn.

Thơ tình của Hoàng Xuân Giang có cái nhìn khá lạc quan. Tình yêu không phải chỉ là chuyện của hai người mà còn là sự hòa điệu với thiên nhiên và cuộc sống. Có nắng, có chim, có mưa, có lá, có hương hoa. Những hình ảnh ấy làm cho bài thơ có một không khí trong sáng, trẻ trung.

Đến đây, tác giả có một câu thơ mà tôi đặc biệt thích:

Ô lòng như giấy thơm ai vừa tô lên một nét mực xanh

Đây có lẽ là một trong những hình ảnh đẹp nhất của bài thơ.

Thông thường, khi nói đến lòng người đang yêu, thi sĩ hay ví với hoa, với trăng, với dòng sông, với cánh bướm

hoặc với một điều gì thật mơ mộng. Hoàng Xuân Giang lại ví lòng người với giấy thơm. Một cách ví có vẻ hơi lạ, nhưng nghĩ kỹ lại thấy rất có duyên.

Giấy thơm gợi nhớ đến những trang thư tình ngày trước. Thuở ấy, người ta viết thư bằng giấy, bằng mực, có khi còn chọn loại giấy có hương thơm. Viết một lá thư tình không phải là chuyện có thể làm trong vài giây. Người ta phải ngồi xuống, suy nghĩ, lựa lời, viết rồi có khi lại xé đi viết lại. Mỗi chữ viết xuống đều mang theo một chút tâm tình.

Ngày nay, người ta có thể gửi cho nhau cả trăm tin nhắn trong một ngày, nhưng chưa chắc có được một lá thư khiến người nhận muốn giữ lại suốt đời. Đó là cái tiện lợi của thời đại mới, nhưng cũng là điều khiến những người từng sống qua thời viết thư tay đôi khi nhớ lại mà thấy bâng khuâng.

Trên trang giấy thơm ấy, tác giả không viết cả một bài văn, cũng chẳng viết một lời thề nguyền dài dòng. Chỉ có một nét mực xanh.

Chữ "xanh" gợi tuổi trẻ, hy vọng và sự sống. Chữ "vừa" lại làm cho hình ảnh có thêm sức sống. Nét mực vừa được tô lên, tình cảm vừa mới bắt đầu, trang giấy còn thơm, màu mực còn tươi. Tất cả đều đang ở buổi đầu của một điều đẹp đẽ.

Tôi nghĩ đó là hình ảnh rất thích hợp để diễn tả một cuộc tình mới chớm nở. Người con gái giống như một trang giấy thơm, còn tình yêu là nét mực đầu tiên vừa được đặt xuống. Chưa biết sau này trang giấy sẽ được

viết thêm những gì, nhưng chỉ riêng nét mực đầu tiên ấy cũng đủ làm người ta vui.

Sang đoạn thứ ba, thiên nhiên lại trở về:

Em có nghe mưa bay trong vườn rộn lá xuân thì
Có mong nắng lên cho lòng thiếu nữ ước mơ

Mưa bay, lá vườn, nắng lên và tuổi xuân. Những hình ảnh ấy nối tiếp nhau, nhẹ nhàng như một khúc nhạc tình. Đặc biệt, chữ "xuân thì" được dùng khá khéo. Xuân thì vốn thường gợi đến tuổi thanh xuân của người con gái. Khi đặt cạnh chữ "lá", tác giả khiến khu vườn cũng mang dáng vẻ của một thiếu nữ đang độ xuân sắc.

Đọc đến đây, tôi chợt nghĩ: có lẽ người đang yêu nhìn đâu cũng thấy mùa xuân. Một chiếc lá non cũng có thể khiến lòng vui, một cơn mưa nhỏ cũng có thể trở thành một kỷ niệm, một buổi sáng bình thường cũng bỗng nhiên có ý nghĩa. Người ngoài nhìn vào có thể chẳng thấy gì đặc biệt, nhưng người trong cuộc thì thấy cả một bầu trời mới. Và rồi tác giả viết:

Em có hay thanh xuân ươm nụ đời giữa đất trời
Ta nhờ em giữ lấy tình ta những lúc gần xa

Đến đây, tình yêu đã bước thêm một bước. Nó không còn chỉ là niềm vui của một ngày mới, mà đã trở thành một lời gửi gắm. Người nói muốn người con gái giữ lấy tình yêu ấy, dù có những lúc gần nhau hay xa cách.

Câu thơ có một chút ngập ngừng, một chút mong manh. Tình yêu vừa mới bắt đầu, nhưng người nói đã nghĩ đến chuyện xa gần. Có lẽ người từng trải đều hiểu rằng yêu nhau không khó bằng giữ được tình yêu qua năm tháng. Khi gần nhau, người ta dễ dàng trao nhau nụ cười và những lời âu yếm; khi xa nhau, mới biết tình cảm có đủ sức vượt qua khoảng cách hay không.

Nhưng Hoàng Xuân Giang không làm cho câu chuyện trở nên bi lụy. Tác giả chỉ nhẹ nhàng nhờ người con gái giữ lấy tình yêu. Một lời nhờ vả nghe có vẻ đơn sơ, nhưng lại chứa đựng sự tin cậy và mong đợi.

Đến đoạn cuối, câu hỏi mở đầu lại trở về:

Em có vui không em khi cuộc tình mới bắt đầu
Có nghe bâng khuâng đêm dài ai mong nhớ ai

Nếu ở đầu bài, ngày mới bắt đầu sau một đêm dài tăm tối, thì ở đây, cuộc tình mới bắt đầu giữa những bâng khuâng và mong nhớ. Đêm tối ban đầu có thể là biểu tượng của những buồn đau đã qua; đêm dài ở cuối bài lại mang một sắc thái khác: đêm của nhớ thương, của chờ đợi, của một trái tim vừa biết yêu.

Cùng là đêm, nhưng tâm trạng đã thay đổi. Đêm trước là tăm tối, đêm sau là bâng khuâng. Có lẽ đó cũng là một chuyển biến đẹp trong cấu trúc tình cảm của bài thơ.

Và rồi, tác giả kết thúc bằng một hình ảnh rất giản dị:

Em có yêu không em khi nụ cười rất ân cần
Khi ngập ngừng tay nắm bàn tay ấm mãi bàn tay.

Nếu phải chọn một hình ảnh để nhớ nhất sau khi đọc bài thơ này, tôi sẽ chọn hai bàn tay.

Bàn tay đã xuất hiện từ đầu bài, trong câu "bàn tay thân ái dìu em suốt những đường xa". Nhưng đến cuối bài, bàn tay không còn chỉ có ý nghĩa nâng đỡ. Nó đã trở thành bàn tay của tình yêu.

Chữ "ngập ngừng" thật có duyên. Người đã yêu nhau lâu năm có thể nắm tay nhau một cách tự nhiên. Nhưng khi tình yêu vừa bắt đầu, một cái nắm tay lại có thể khiến người ta bối rối. Có những điều khó nói thành lời, nhưng chỉ cần bàn tay chạm vào bàn tay, người ta đã hiểu được phần nào tâm ý của nhau.

Và chữ "ấm" ở đây không chỉ là hơi ấm của da thịt. Đó còn là hơi ấm của sự gần gũi, của cảm giác được yêu thương và được đáp lại.

Tác giả viết "ấm mãi bàn tay". Chữ "mãi" làm cho cái nắm tay ấy vượt khỏi khoảnh khắc hiện tại. Người nói không chỉ muốn nắm tay trong phút giây này, mà còn mong giữ được hơi ấm ấy trong những ngày tháng về sau.

Thật ra, tình yêu có khi cũng chẳng cần nhiều điều phức tạp. Một người đưa tay ra, một người ngập ngừng đón lấy, rồi hai bàn tay nắm nhau. Trong khoảnh khắc ấy, có thể người ta chưa nói được lời nào, nhưng lại hiểu được rất nhiều điều.

Đọc bài thơ, tôi có cảm tưởng Hoàng Xuân Giang không chủ ý viết một bài thơ tình thật nồng nàn, thật mãnh liệt. Tác giả muốn nói về một thứ tình yêu dịu dàng, trong sáng, có chút mơ mộng và nhiều hy vọng. Đó là tình yêu bắt đầu từ sự quan tâm đến niềm vui của người khác, rồi dần dần trở thành sự đồng cảm, rung động và gắn bó.

Cái đáng quý là người nói không đòi hỏi người con gái phải làm gì cho mình. Người nói chỉ mong nàng vui, mong nàng có ước mơ, mong nàng giữ lấy tình yêu và cuối cùng là mong được nắm bàn tay ấm áp ấy.

Về phương diện nghệ thuật, bài thơ có những hình ảnh quen thuộc của thi ca tình yêu: nắng mai, chim trời, mưa bay, vườn lá, tuổi xuân, nụ cười và bàn tay. Một vài cách diễn đạt có thể chưa thật mới, nhưng những hình ảnh như "giấy thơm" và "nét mực xanh" đã đem lại cho bài thơ một nét riêng. Đặc biệt, hình ảnh bàn tay xuất hiện ở đầu và cuối tác phẩm đã tạo nên một sự liên kết tình cảm khá tự nhiên.

Bài thơ còn ẩn giấu một nét duyên bằng sự chuyển biến từ niềm vui sống sang niềm vui yêu. Mở đầu là câu hỏi "Em có *vui* không em khi một ngày mới bắt đầu", kết thúc là câu hỏi "Em có *yêu* không em". Từ *vui* đến *yêu*, từ một ngày mới đến một cuộc tình mới, từ bàn tay dìu dắt đến bàn tay nắm lấy nhau. Cấu trúc ấy khiến bài thơ có một đường đi tình cảm rõ ràng.

Nhưng còn một chuyện nữa mà tôi muốn nói, đó là chuyện bài thơ được phổ nhạc.

Tôi không biết nên trách tác giả hay trách chính mình, nhưng bài hát này thuộc loại tôi hát không nổi cho ra hồn! Có những bài hát chỉ cần nhớ giai điệu, thuộc lời là có thể hát theo. Nhưng cũng có những bài, dù thuộc lời, dù biết giai điệu, người hát vẫn không sao diễn tả được cái tình của tác giả.

Đối với riêng tôi, bài này thuộc … loại thứ hai.

Lời thơ có nhiều câu dài, nhiều hình ảnh nối tiếp nhau, lại có những câu hỏi liên tục. Người hát phải biết phân biệt sắc thái của từng câu. "Em có vui không em?" là một lời quan tâm; "Em có nghe mưa bay?" lại cần một chút mơ màng; "Em có yêu không em?" phải có sự hồi hộp, chờ đợi. Nếu câu nào cũng hát với cùng một giọng, bài hát sẽ mất đi sự biến chuyển tinh tế của tình cảm.

Hơn nữa, đây không phải một bài tình ca cần phô diễn kỹ thuật hay đẩy cảm xúc lên đến cao trào. Cái tình của bài hát nằm trong sự dịu dàng, trong những chuyển động rất nhẹ của tâm hồn. Người hát mà quá nồng nhiệt, quá bi lụy hoặc quá chú trọng đến kỹ thuật sẽ dễ làm mất vẻ hồn nhiên vốn có của lời thơ.

Tôi chỉ thấy ca sĩ Tuấn Ngọc có thể diễn cảm được khá trọn vẹn cái tình, cái ý của bài thơ này. Giọng hát của anh có một sự từng trải và tiết chế đáng

quý. Anh không cần phải phô bày quá nhiều cảm xúc. Nhiều khi, chính cách nhả chữ chậm rãi, cách ngân nhẹ một tiếng hát, hay một khoảng lặng giữa hai câu nhạc lại khiến người nghe cảm nhận được những điều mà lời ca chưa nói hết.

Có lẽ, muốn hát hay bài này, người ta phải có một chút từng trải để hiểu được cái bâng khuâng của tình yêu mới bắt đầu, cái dịu dàng của sự quan tâm và cái ấm áp của một bàn tay tìm đến một bàn tay.

Thôi thì, nếu không hát được, ta cứ nghe người khác hát. Nếu không diễn tả được bằng tiếng hát, ta cứ đọc thơ. Đọc chậm một chút, rồi tưởng tượng một buổi sáng có nắng, một khu vườn có mưa bay, một trang giấy thơm vừa được viết lên nét mực xanh, và cuối cùng là hai bàn tay ngập ngừng tìm đến nhau. Chừng ấy cũng đủ làm cho một ngày mới trở nên đáng yêu.

Và nếu có ai hỏi tôi rằng bài thơ này nói về điều gì, tôi xin trả lời bằng một câu: *Đó là bài thơ về niềm vui được yêu, nhưng còn đẹp hơn ở niềm vui khi biết rằng người mình yêu cũng đang vui.*

Có lẽ, trong tình yêu, được người khác yêu thương đã là một điều hạnh phúc; nhưng biết người mình thương đang vui, đang sống những ngày tươi đẹp, và mình có thể góp một bàn tay để giữ gìn niềm vui ấy, lại là một hạnh phúc khác.

Một nét mực xanh trên trang giấy thơm. Một bàn tay ấm trong bàn tay. Đôi khi, hạnh phúc chỉ cần có thế./.